

VLADIMÍR JUSTL

PŘED STÍNEM VĚČNOSTI

S Dušanem Jeřábekem jsem se seznámil nepochybně záhy poté, co jsem nastoupil do české redakce Státního nakladatelství krásné literatury, hudby a umění (což byl příští Odeon), tedy na sklonku roku 1954, na počátku roku 1955. Přípravoval za spoluúčasti Vlastimila Válka (byl textologickým spolupracovníkem na většině Jeřábkových projektů) šestisvazkové vybrané spisy Vítězslava Hálek (vyšly v letech 1955–1960). Hálek bylo tehdejší Jeřábekovo téma, za práci o něm obdržel kandidaturu věd (1957) a tři roky poté docenturu. Snad i tento autor zprostředkovaně způsobil, že Dušan Jeřábek připočetl čerstvého absolventa filozofické fakulty Palackého univerzity (únor 1955), žáka Oldřicha Králíka, s laskavostí sobě vlastní do okruhu svých pražských známých a posléze přátel: Hálek byl také tématem Králíkovým, o jeho próze napsal provokativní studii Zabíjení labutí (1940). Kritického ohlasu se mu dostalo od Alberta Pražáka, Věry Liškové a Václava Černého. Polemika byla Králíkovou bytostnou potřebou, a tak ještě roku 1940 třikrát replikoval. Básníkovy „křídové kresby“, podle Králíka výjimečné povídky, byly na programu jednoho z nezapomenutelných jeho seminářů za mých olomouckých studií. Dušan Jeřábek měl Oldřicha Králíka rád, vážil si ho lidsky i odborně – jistě i tato skutečnost „zahrála“ v jeho vztahu k rozhlížejícímu se nakladatelskému redaktorovi.

Brzy jsme si s Dušanem Jeřábekem začali psát. Nejbohatší korespondence je ze sedmdesátých a osmdesátých let (poté se stal častější telefon). Jeřábkovy dopisy jsou závažné. Často jsou to komentáře k situaci na brněnské filozofické fakultě a reference o brněnském divadelním a vůbec kulturním životě. Tak otevřené a podrobné, že se jednou musí stát součástí archivního bádání.

Ale byla i mnohá osobní setkání, ponejvíce v Praze, kam Dušan Jeřábek zájžděl za nejrůznějšími povinnostmi, především fakultními. Kolik jen nositelů obou doktorských a kandidátských titulů, docentů a profesorských aprobací získalo tyto „grády“ na základě Jeřábekova posudku! Jsou jich desítky, číslo je to trojciferné. Při těchto příležitostech, pokud mu to čas dovolil, navštěvoval Violu (založena byla v červenci 1963). Předtím jsme obvykle šli na večeři do její Trattorie, tehdy snad jediné italské restaurace v Praze. Těch hovorů! O všem. Bez vnitřních zábran. Otevřenost jako samozřejmost. Přátelství jako dar.

Několikrát jsem s Dušanem Jeřábekem mohl pracovat jako redaktor. Podepsán je pod dvěma svazečky edice Skvosty, malými, v kůži vázanými knížkami, které jsem připravoval velmi rád. Byla to edice, do níž se daly vymýšlet různé pozapomenuté, nečekané nebo i samozřejmé, ale čímsi nově představené (třeba ilustracemi) tituly. Takovým „ozvláštněným“ titulem, který připravil Dušan Jeřábek, byl Wintrův *Nezbedný bakalář* doprovobený ilustracemi na skle od Miroslava Troupa. Vyšel roku 1963. Literárně objevný byl Jeřábkův malý výběr z povídek Ignáta Herrmanna nazvaný *Ze starého rámu* (ilustrace Adolf Born, Skvosty 1979). Jeřábek vybral deset méně očekávaných povídek, svazek doprovodil živým a přesně formulovaným medailónem o autorovi „ze zlomu století“. V prestižní edici nakladatelství (tehdy SNKLU) nazvané *Živá díla minulosti* vyšel roku 1964 Jeřábkův *Výbor z díla F. M. Klácela*, k němuž napsal obsáhlý komentář zásadního významu. Pro redaktora to byla dobrá lektura. Nepatrná náhrada za to, že nikdy nemohl být přítomen Jeřábkovým univerzitním přednáškám a seminářům.

19. století bylo vlastní vědeckou doménou Dušana Jeřábka (s radostí se ovšem toulal ve svém století dvacátém), a to jak v pracích syntetických (univerzitní skripta, *Průvodce po dějinách české literatury*), tak ve studiích dílčích. Mám především na mysli nedoceněný soubor osmi studií (jedna je reprízou komentáře k výboru z Klácela, jedna přesahuje na počátek 20. století) soustředěných v knize *Tradice a osobnosti. K problematice české literatury 19. století* (1988).

Někdy na jaře 1980 jsem Dušanovi Jeřábekovi nabídl výběr z díla Rudolfa Těsnohlídka pro edici Světová četba. Souhlasil. Sešli jsme se při jeho příští pražské návštěvě, zdá se mi, že to bylo na počátku léta. Šli jsme do malostranské vinárny U zlaté studně, „pověšené“ pod hradními zahradami, do vinárny přístupné schodištěm starého, už devastovaného domu z uličky stejného názvu, schodištěm na výstup náročným, nestejnorodým a nekonečným: jako by vedlo až k obloze. Ale ta odměna, ten pohled na Prahu zalitou sluncem, na její dominanty, věže a vížky (tenkrát ještě netrčel k nebesům vztyčený prst zpupnosti, žižkovská televizní samolibost), na její střechy, mosty, pás Vltavy, na to vše, co je na Praze jedinečné a krásné. Nevím, při které číši se dostalo na Těsnohlídka, ale nepřišel zkrátka: výběr „vznikl“, bylo domluveno, že kromě povídek přinese i publicistiku (především soudničky) a verše. Knížka byla na světě za dva roky pod titulem *Noci a dnem*. A zase: kromě výběru a uspořádání, které už samo je přesným spisovatelovým portrétem, uvádí svazek Jeřábkova předmluva. Svědčí o tom, co vše její autor o svém spisovateli ví, jak ho cítí a jak o něm dokáže hovořit: podaná ruka čtenáři.

Jak umí hovořit! Dušan Jeřábek je profesí pedagog a vědec. Rodem je dědic spisovatelského umu svého děda a otce. To umělecké s vědeckým se jistě projevovalo u Jeřábka pedagoga, jak jinak, když je zřejmé i v jeho odborných a literárních pracích. Jeřábek se dobře čte, jeho jazyk je lahodný, není přetížen terminologií, která je u mnohých útekem před jasností, stávajíc se bezobsažnou hantýrkou. Možná to je dáno také Jeřábkovou praxí filmového a divadelního referenta a jeho prací pro rozhlas. (Je to mimo jiné patrné až exemplárně na pří-

spěvcích psaných pro Svobodnou Evropu a poté knižně vydaných.) Lze to však také obrátit: právě proto, že Jeřábek má tyto rodové a četbou i studiem rozmnožené dispozice „sdělovat“, mohl být srozuměným svědkem živého umění. Mohl o něm tak zasvěceně psát.

Všechny Jeřábkovy přednosti jsou determinovány jeho noblesou. Proto si nepochybně porozuměl se svým vysokoškolským profesorem Antonínem Grundem, pro něhož noblesa byla vrozenou samozřejmostí. I Oldřich Králík přes břitké pero polemika byl noblesní. A taková byla zřejmě i řada Jeřábkových gymnaziálních profesorů, na něž s takovou úctou a láskou vzpomíná ve své *Brněnské romanci*. Taková byla i rodina, v níž Jeřábek vyrůstal, taková byla i jeho vzácná žena a tací jsou i jeho dvě děti.

Antonín Grund... Tragický osud... Nerozumím... Nástupce Arna Nováka na brněnské filozofické fakultě. Nebyl však jeho žákem. Tím byl Králík. A po duchu Dušan Jeřábek, který mu složil poklonu knihou *Arne Novák* (1997 – připravena ležela odsunuta dobou snad přes celé čtvrtstoletí). Víc než šedesátistránková úvodní studie pojednává v jedenácti monograficky budovaných kapitolách o Novákově díle, počínaje jeho „životní dráhou a osudy“ a konče jeho „duchovním odkazem“. Také důkaz noblesnosti, která je výrazem úcty. (Ostatně jak dojemné jsou Jeřábkovy pasáže o Arne Novákovi z *Brněnské romance*!)

Slíbili jsme si s Dušanem Jeřábkem, že někdy strávíme společně dovolenou nebo že alespoň pojedeme na výlet. Nestalo se. A už se zřejmě nestane. „Kruh se uzavřel, sen a skutečnost splynuly ve vteřině věčnosti.“ To napsal Dušan Jeřábek před dvaceti lety v závěru předmluvy ke svému výboru z Rudolfa Těsnohlídka. Pravda, náš kruh se ještě neuzavřel, ale nebezpečně se uzavírá. A tak když už jsme „prošvihli“ dovolenou i výlet, mám alespoň toto přání: navštívit ještě jednou vinárnu U zlaté studně. Uzavřena byla někdy brzy po vydání našeho Těsnohlídka, znovu ji v plné kráse otevřeli v září 2000. Do horních pater a na terasu jezdí výtah. A dá se do ní také vstoupit z jedné z restaurovaných zahrad Pražského hradu.

Jako dárek Dušanu Jeřábkovi k jeho 80. narozeninám posílám tedy pozvání do vinárny U zlaté studně na obří číši pálavského vína (upřednostňuji šedé nebo modré Rulandské). Možná se nám Praha bude zdát ještě krásnější než před dvaceti lety. Asi jistě – i my jsme už na prahu věčnosti.

